

Prof. JAAN MIKK

Kellest kasvatada koolmeistreid?

1.

Loodusteadlased on meile selgitanud, mis juhtub, kui Toolses ja Kabalas hakata fosforiiti kaevandama. Kas see on ainus oht meie tulevikule? Ilmselt mitte. Koolis kirjutatakse sageli puudulike teadmiste puhul õpilasele rahuldav hinne. Mis saab, kui ellu astub järjest rohkem inimesi, kes suure osa tööajast loovalt taotleavad lisa oma palgale?

Kas see on ainult kooli ja õpetaja süü? Ei, kooli töö sõltub kogu ühiskonnast. Ühiskonna majanduslik areng mõjutab kooli materiaalsel seisundil, sellest sõltub õpilaste arv klassis, koolihoone suurus ja sisustus, õpetaja palk ja prestiiž. Rahva hinnangud koolile ja teadmiste määravad kooli heaks tehtavate pingutuste suuruse.

Õpetajad kannavad kultuuri vanemalt põlvkonnalt nooremale. Nende missiooniks on kasvatada austust oma maa mineviku vastu ja sisendada püüet säilitada ning arendada meie rahva parimaid traditsioone. Seetõttu on õpetajate ettevalmistus ülikoolis väga tähtis ülesanne, see on meie vastutus tuleviku ees.

Igal aastal annab ülikool õpetajakutse umbes 450-le päevase osakonna lõpetajale, kellest pooled suunatakse ka õpetajana tööle. Eesti üldkoolide vanemate klasside õpetajaist enamik on oma hariduse saanud Tartu ülikoolist. Meie lõpetajate töö koolides kujundab suurel määral kogu ülikoolile antavat hinnangut.

Isiksust kujundab isiksus. Üliõpilaspäevil ja väitekirja kirjutades on ülikooli õppejõud harjunud intensiivselt töötama nii päeval kui öhtul. See töö on kujundanud õppejõududes oma eriala patriotismi. Enamik on veendunud, et just tema ainet tuleks rohkem õpetada, et just see on kõige vajalikum tulevase spetsialisti erialases ettevalmistuses ja silmaringi arendamises. Muude ainete mahu suurendamine on sellelt seisukohalt nõrdimapanev rumalus.

Õppejõudude erialapatriotism on väga vajalik, see kujundab üliõpilastes oma tulevase kutse entusiasmi. Aga kõrgkoolide õppeplaanide koostamisel tuleks arvestada ka tulevase spetsialisti mitmekülgset tegevust. Oleks väga vaja näiteks õpetada professiogrammi, millest täpselt selguksid tema kutsetöök vajalikud teadmised, oskused, isiksuseomadused. Õpetajakutse jaoks sellist üheselt mõistetavat professiogrammi ei ole. Meil on lisaks õppejõudude arvamustele koolide hinnangud õpetajate esimese tööaasta kohta. Esitatud hinnangutest loeme, et noored õpetajad teavad hästi oma ainet, kuid raskused tekivad õpilaste kaasa- haaramisel töösse, materjali selgitamisel ja kasvatuses. Kas me ei peaks ülikoolis mõtlema, kuidas üliõpilasi nende probleemide lahendamiseks ette valmistada? Kasvatustöö koolis on raske, sest ühiskonna väärnähtused on paratamatult ka kooli tunginud. Me peaksime mõtlema, kuidas tänapäeval kõige paremini eesmärgile jõuda. Ühiskonna liikumise üldsuund annab meie tegevusele tugeva aluse.

Tulevast teadlast kujundab õppejõust teadlane, tulevast õpetajat veendunud koolimees. Õppejõud on enamikus teadlased ja nii on loomulik, et üliõpilased vaimustusega vaatavad teaduse poole. Üldkooli entusiastide vähesus õppejõudude seas võib ehk

2.

osaliselt seletada ka seda, miks üliõpilaste poolehoid õpetajakutsele stuudiumi jooksul ei suurene. Ülikool valmistab oma lõpetajaid ette eelkõige teadustöök. Ehk peabki see nii olema — on ju ülikool paljudel erialadel ainus teadlasi sepiatav kõrgkool Eestimaal. Õpetajaid koolitab ka Tallinna Pedagoogiline Instituut. Ja sinna läheb õpetajaks soovijaid noori õppima rohkem kui ülikooli.

Õpetajate ettevalmistus ülikoolis teeb meile muret. Selle tõttu oli mõneti rahustav kuulata haridusministeeriumi koolivalitsuse juhataja Ants Egloni hinnangut ülikoolile: haridusministeerium ei saavat ülikoolile teha mingeid etteheiteid, kuni keskkool ei suuna pedagoogilistesse osakondadesse õppima oma paremaid lõpetajaid. Selline mõtlemisviis on meile eeskujuks. Kui me suudaksime oma hinnangutes üldkoolile ja teiste kateedrite tööle sama enesekriitilised olla, siis muutuks perestroika kiiremini sõnadest tegudeks.

Mis teeb meile muret? Kõigepealt see, et enamik pedagoogiliste osakondade üliõpilastest ei soovi õpetajaks saada. Me suuname kooli oma lapsi kasvatama inimesi, kellele see töö on vastumeelt. Mida oodata õpetajalt, kes on sunnitud koolis kolme aasta jooksul riigile ainult oma diplomi võlga tasuma? Õpetajatöö nõuab loovust, vabadust, armastust laste vastu. Sunniviisil neid omadusi ei kasvata. Kas me oleme tõesti vaimult ja varalt nii vaesed, et me ei suuda kõigis kooli suunatavates kõrgkooli-õpetajates kasvatada austust ja armastust laste ja õpetajatöö vastu? Ilma nende omadusteta õpetajaid kooli saates riskime oma laste arenguga, oma rahva tulevikuga. Kui meie vabariigil ei ole õigust tõsta õpetajate palka, siis on meil ometi õigus rahuldada kõikide õpetajate korterivajadused. Uurigem siin Valgevene NSV kogemusi. Kui me ei suuda praegu suurendada kooli majanduslikke võimalusi, suudame ometi anda õpetajale rohkem loominguvabadust, rohkem tunnustust ja tänu. Tehkem seda! Andkem õpetajakutse vaid neile üliõpilastele, kes seda soovivad!

Õpetajate ettevalmistuse parandamiseks on esitatud palju ideid. Me peaksime täpsustama, millist õpetajat vajab nüüdisaja kool, et sellest lähtuvalt kujundada oma õppeplaan ja programme. Üsna üksmeelselt tunnistatakse, et pelgalt teadmiste andmisest ei piisa, tuleb aktiivsete õppemeetodite abil kujundada üliõpilaste hinnanguid ja arendada õpetajatöök vajalikke oskusi. Kui noor õpetaja suudab näiteks klassi ees hästi esineda, siis saavutab ta oma töös häid tulemusi kergemini ja talle hakkab töö meeldima. Kujundamiseks positiivset hoiakut õpetajakutse suhtes, võime üliõpilastele senisest enam tutvustada Eesti- maa paremate õpetajate tööd ja vaateid.

Meil on vaja... «valida pedagoogilistesse õppeasutustesse õppima noorte paremaid esindajaid, kellel on kalduvus töötada lastega ja kes näevad selles oma kutsumust» (NLKP Keskkomitee pleenumi otsusest 19. veebr. 1988).